

משתי שקל עד יושנת: "מיטב" השגיאות שמרגיזות את מומחי הלשון

שנת הלימודים החדשה בפתח ושיעורי הלשון יחזרו להעסיק לא מעט תלמידים ברחבי הארץ. אבל יש מי שעוסק בשפה במשך כל השנה, בלי חופש גדול. מיטב אנשי הלשון – חברי האקדמיה העברית ללשון, הדוקטור אבשלום קור, הדוקטור רוביק רוזנטל ורות ספירו – סיפרו לנו על השגיאות הנפוצות שהכי מרגיזות אותם

חדשות 2 | חדשות 2 | פורסם 14/08/15

ההורים מצפים לרגע הזה בכיליון עיניים ובעוד כשבועיים זה באמת יקרה: החופש הגדול יסתיים והילדים יחזרו לספסל הלימודים. לקראת פתיחת השנה בבתי הספר ביקשנו ממיטב אנשי הלשון לשים את האצבע על השגיאות המרגיזות ביותר בעברית - לתשומת לבם של המורים, התלמידים ולמעשה גם ההורים.

מה שמוציא את הדוקטור אבשלום קור מדעתו זו העובדה שהאנגלית משתלטת על העברית. קור, איש גלי צה"ל, לא מבין למה אנשי התחנה אומרים "פיילוט" ולא "ניסוי", למה ישראלים רבים אומרים "קינג דייוויד" במקום "המלך דוד" ומדוע המילה הארוכה "אמוציונלי" שגורה הרבה יותר מהמילה הקצרה יותר "רגשי". ומעניין לעניין, באותו שורש: לקור יש בעיה עם צירוף המילים "זה מרגיש לי". "אדם יכול להרגיש", הוא הסביר, "חיה יכולה להרגיש, אבל חדר לא יכול להרגיש. אז אני לא יכול לומר שהחדר מרגיש לי נוח. צריך לומר שההרגשה היא נוחה או שאני הרגשתי נוח בחדר".

גם לשימוש במילה "ביי" הוא מתנגד. "יש בארץ שני מחנות", הוא אמר לחדשות 2 Online, "מחנה השלום ומחנה הביי". אז אני ממחנה השלום. 'שלום', איזו ברכה יפה זאת. אני לא מבין למה אנשים הפסיקו להשתמש בה. במקום זה הם ממלמלים את ה'ביי' הזה".

בתור היועץ הלשוני של גלי צה"ל, קור תיקן לא מעט כתבים שנהגו לומר "כיסינו את הסיפור". "לא כיסינו, להיפך, חשפנו את הסיפור", הסביר קור. "עשינו בדיוק את ההיפך מלכסות. אבל מאיפה זה בא? מהאנגלית כמובן, כי באנגלית אומרים cover, ובעברית זה יביא אותנו לקבר".

טעות נוספת שהשתרשה בעברית בגלל תרגום ישיר מאנגלית היא "הם ניצחו את המשחק". "אי אפשר לנצח את המשחק", ציין קור. "אפשר לנצח את מכבי, אפשר לנצח את הפועל, אבל את המשחק (וגם את בית"ר ירושלים) אי אפשר לנצח. המשחק תמיד יהיה חזק יותר מאיתנו. אפשר לנצח במשחק".

"כנסו! כנסו!?" "היכנסו! היכנסו!"

גם שלוותם של חברי האקדמיה ללשון מופרת כשהם שומעים את צירוף המילים "ניצחנו את המשחק". אבל זה לא הכל. גם השגיאה השכיחה "אני ילך" ו"אני יביא" (במקום "אני אלך" ו"אני אביא") לא משמחת אותם, בלשון המעטה. "רוב הדוברים אינם הוגים את העיצור אל"ף, ולכן רצף כמו 'אני אביא' נשמע כמו 'אני יביא', מסבירה תמר קציר (כץ). "מה שהתחיל כתופעת הגייה נתפס בטעות כחלק ממערכת הנטייה של הפועל". לא מעט מהטוקבקים נהגים לכתוב בכותרת התגובה שלהם "כנסו! כנסו!". באקדמיה ללשון מבקשים להדגיש שהדרך התקינה לכתוב היא "היכנסו! היכנסו!". "כנסו היא צורת ציווי של הפועל כינס בבניין פיעל", הם אמרו. "לכנס משמעו לקבץ ולרכז. אבל כשרוצים להזמין גולשים להיכנס לאתר מתכוונים לפועל בבניין נפעל, להיכנס, וצורת הציווי היא היכנסו".

לחברי האקדמיה קשה גם לשמוע את הישראלים אומרים "יושנת" או "גודלת". הם מתקנים ומבהירים שיש לומר "ישנה" ו"גדלה". "הצורות 'יושנת', 'גודלת' וכדומה מושפעות כמובן ממשקל פעל, המשקל הנפוץ יותר של בניין קל, אשר צורת ההווה שלו היא פועל: 'שומר', 'שומרת' וכיוצא בהם", הסבירו את המניע לטעות.

האקדמיה מעלה לעמוד הפייסבוק שלה שגיא נפוצה מדי שבוע ומציעה דרכים לזכור את הטעות. לדוגמה: יש לומר "היה לי יום הולדת" ולא "הייתה לי יום הולדת". "בצירופי סמיכות ההתאם הוא לנסמך, כלומר למרכיב הראשון של הצירוף", הם ציינו. "חדר המורים גדול, ולא גדולים - ורשות הדיבור ניתנת, ולא ניתן". אחת השגיאות שהכי מרגיזות אותם היא "שתי שקל" (במקום "שני שקלים"). "שם המטבע שקל הוא זכר, ולכן נאמר 'שני'", הבהירו באקדמיה. "עד המספר עשר השם הנמנה חייב לבוא ברבים: שני ילדים, חמש כיתות, שבעה ימים. בכל אופן, לזכותם של הדוברים ייאמר שהכינוי 'שנקל' שניתן למטבע הוא בזכר, ולא 'שתקל'".

"במידה ו"? "במידה ש"? פשוט אמרו "אם"

מי ששותף לעמדת האקדמיה באשר ל"שנקל" הוא הדוקטור רוביק רוזנטל, לשונאי וסופר, בעל האתר "הזירה הלשונית". "זאת תופעת דיבור", הוא הסביר בשיחה עם חדשות 2 Online. "כלומר, דבר שהוא שגיא שהופך להיות נחלת הכלל".

רוזנטל מעיד שהוא לא אדם שמתעצבן, אבל יש עוד הרבה שגיאות שנראות לו לא ראויות. כמו למשל "ליסוע" ו"ליגוע" במקום "לנסוע" ו"לנגוע" או "לגעת".

כמו קור, גם רוזנטל לא מתלהב מהתרגומים מאנגלית ולטענתו יש מקומות שזה מאוד צורם. "למשל עושה שכל זה נורא ואיום כתרגום של makes sense", הוא טען. "יש ביטויים שאין לי בעיה איתם, אבל צריך אوازن כדי להבין מתי זה נשמע טוב".

אין כמעט ישראלי שלא היה מעורב בוויכוח הזה: האם צריך להגיד "במידה ו" או "במידה ש"? אז רוזנטל מבקש לספק את התשובה הנכונה אחת ולתמיד: "במידה ש' זה נכון, אבל הכי פשוט זה להגיד 'אם'. 'במידה ו' זה גם שגיא וגם מסורבל".

ובזמן שרבים מהישראלים מוטרדים ממחירי השכירות הגבוהים בארץ, רוזנטל מתמקד בסוגיה אחרת בתחום הנדל"ן. "אדם ששכר דירה אומר 'השכרתי דירה', אבל הוא צריך לומר 'שכרתי דירה'", הוא הדגיש. "אותו דבר במקרה של הלווית כסף' במקום להגיד 'לוויתי'. כל זה יוצר שפה לא מדויקת".

"שמונה עשרה"? "שמונה עשרה"!

ואחרונה חביבה היא כמובן מומחית הבית שלנו - רות ספירו, יועצת הלשון של חדשות 2. "אני מאוד לא נהנית לתקן את ההגייה המשובשת של הפועל ליקנות ונטיותיו", אמרה ספירו. "הוא די דומה לפועל להיראות - ניקנה, ניראה; ייקנו, תיקאו; תיקני, תיקאי, ובכל זאת קשה מאוד לשרש את הטעויות האלה".

טעות נוספת שספירו לא יכולה להתעלם ממנה נובעת מ"תיקון יתר". "וי"ו החיבור בדרך כלל שוואית, לדוגמה: וללכת, וללמוד, ותלמיד", הסבירה ספירו. "היא באה בשורוק רק לפני שווא והאותיות בומ"ף. אם כן, יש לומר ולאסוף, ולבכות, ושישה, אך משום מה, יש החושבים בטעות שהגיית הווי"ו בשורוק מעלה את משלב השפה שלהם".

כבר הזכרנו את סלידת הלשונאים משגיאות שנוגעות למספרים, וגם ספירו מצביעה על טעות מעצבנת להפליא. "ההגייה השגויה שמונה עשרה, שמונה מאות, נגררת אחרי המספרים הסמוכים שהגייתם מסתיימת בתנועת פתח: שבע עשרה, תשע עשרה, שבע מאות, תשע מאות, וגם היא השתרשה בעקשנות בלשון העם", ציינה ספירו. "ההגייה הנכונה היא שמונה עשרה, שמונה מאות". "ההגייה אֶוותר, אָקבל, אָדבר מושפעת מצורות העתיד האחרות של פעלים אלה המתחילות בשווא: תוותר, יקבל, נדבר", הוסיפה ספירו. "האל"ף שונה משאר התחילות ולכן יש לומר אֶוותר, אָקבל, אָדבר".